

העליה לרגל

המצווה וקיומה בזמן בית ראשון ושני / הרוב ישראלי אריאלי

* מתוך מחוזר המקדש לחג השבעות. מודפס בהסכמה וביעידותו של הרב

- א. חלקם של בני המשפחה במצוות המתקיימות בירושלים ברגל
- ב. ילדים ונשים במצוות הרגל בירושלים
- ג. הבאת הביכורים מעשרות השבטים שבמלכות ישראל – אל המקדש בירושלים בימי בית ראשון
- ד. המלכות' שגורלה על הבאת ביכורים ועצים למקדש – מלכות ירבעם וחבריו'
- ה. חמישה עשר באב נקבע ביום טוב' עם ביטול הפרוזדות ומתן ההיתר להביא ביכורים
- ו. הבאת 'שתי הלחים' בשעת מלחמה ומהסור בימי בית שני
- ז. סדרי העליה לרגל, מראות נושא הביבורים בדרכים, והתקבצות המוננים לירושלים
- ח. הייתה עולה לירושלים וסלי ביכורים עלראשי ט. העיר ירושלים – כאכשניא להמוני עולי הרגל – כיצד?
- ט. בעל האכשניא ואורחו – שנייהם 'אורחים' בירושלים

א. חלקם של בני המשפחה במצוות המתקיימות בירושלים ברגל העליה לרגל לירושלים הייתה עליה המונית של כל ישראל, אך זאת, תוך שמירת מסגרת המשפחה: מבוגרים וצעירים, נשים וילדים. עליה זו נערכה, לא כחוויה – אלא כמצוה מן התורה, כתוב "צמחת אתה וביתך" (דברים יד, כו, וראה רשי חגיגה ו, ע"ב).

עם זאת בני המשפחה, נטלו בני המשפחה את חלקם במצוות העליה לרגל, איש לפי חובתו.

נסקרו אפוא, את חלקו של כל אחד מבני המשפחה במעמד העליה לרגל, ושל המשפחה כולה בצדotta, וזאת תוך התייחסות לדגל זה במיוחד: 'חג השבעות', שהוא 'חג הקצד' והביבורים.

באשר לאכני המשפחה, חובה עליו להיראות לפני ד' בעזורה, כתוב: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכרך את פני ד' אלהיך, במקום אשר יבחר: בחג המצוות ובחג השבעות..." (דברים טז, טז).

בפסוק זה קובעה התרבות, למעשה, שאין זו רק מצוה אישית, אלא מצוה משפחתיות. שכן, אהוריותו של האב היא, להביא עמו את בניו הזכרים אל המקדש, וכדברי הגמרא במסכת חגיגה (ז, א): "ויאין נראי חצאיו" הוה אומר: השוכן בבית הגדול והזקוש, חפץ לראות את אבי המשפחה שבנינו עמו. ואם יעלה על דעתו של אדם למשל להשair חלק מבניו בבית, מפני הצפיפות, או שמא נוכחות תהווה הפרעה עבורו, ברצונו להתרכו בעבודת הקודש, ולספג אל קרבו את מלאו העומק וחווית הקדושה שמעניק המקדש לאדם, נקרא הדבר כאילו לא הגיע למקדש, אלא לתצאנו לבא לפני ד' בשלמות פירושו – איש ובתו.

מайдך גיסא, אדם שנוטל על כתפיו את בנו, זאת, כדעת בית שמאי הסבורים שילד כוה רואי "לעלות מירושלים להר הבית", כדי שהיה שותף גם הוא למעמד בעוריה, או אדם "האהוז את בנו בידו כדי לעלות מירושלים להר הבית" – כדעת בית הלל (ראה חגיגה א), מוכית בכך, כי יותר משוחشب הוא על הרצון האיש឴ שלו לחוש רגש קודש, חושב הוא, כיצד לחתDIR בבני תורה ומצוות, יראה וקדושה.

העלייה לרגל המצווה וקיומה בזמן בית ראשון ושני

למרות שהיא מביאה את הפירות לעזרה, אינה קוראת את 'מקרא גיבורים', שכן, אינה יכולה לומר: "זעטה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתנה לי ד". (דברים כו, י). נראה, שימוש כך התקינו בזפון העזה שער שנקרא שער הנשים' (ראה מידות פרק ב משנה ו), כדי לאפשר כניסה מיוחדת לנשים, לצרכי קרבן, הבאת ביכורים וכדו'.

האב ובניו הוכרים, הביאו לעזרה שלושה דברים – ולפעמים בהפרשי זמן, והם: א. "עלות ראייה" מן העוף או מן הבהמה. ב. 'קרבן חגיגה' היינו קרבן שלמים, כגון, כבש או שור לפני גודל המשפחה וועשרה. ג. ביכורים.

הנשים במשפחה, היו חייבות יחד עם שאר הגברים בקרבן נוסף – 'שלמי שמחה'. כמו בא לעיל, דעת הרמב"ם היא, שהובאה עליון להביא קרבן זה כדי לקיים מצות שスマת בתגן. (ראה פרט הלכות אלו ברמב"ם הלכות חגיגה פרק א).

כך היה כל אחד מבני הבית, שותף מלא למצות שמחת העלייה לרגל לירושלים.

ג. הבאת הביכורים מעשרת השבטים שבמלכות ישראל – אל המקדש בירושלים בימי בית ראשון

התיאור המובא במסכת ביכורים, אוזות הבאת הביכורים למקדש, הינו סדר הדברים כפי שהוא בימי בית שני. חכמי המשנה שלאחר החורבן, ריאו לנכון לתאר את העליה ברוב פאר והדר לירושלים, ללמוד לדורות הבאים הבאת ביכורים מהי. ראוי עם זאת, להביא מקור בתלמוד, המתאר הבאת ביכורים בימי בית ראשון. אין זה סדר אופייני של הבאת ביכורים, עם זאת, בגל קדימותו והיותו מכוסה בערפל הזמן, ראוי לזרע בו.

זה לשון לגמרא במסכת תענית (כח א): "תנו רבנן: מה היה בני גונבי עלי ובני קוציעי קציעות? – אמרו: פעם אחת גורה מלכות גירה על ישראל שלא יביאו (ישראל) ביכורים לירושלים. והושיבו פרוזדות על הדרכיהם (שומרים ומתחסמים בדרכיהם) כדרך שהшиб ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל. מה עשו כשרין שבאותו הזמן ויראי חטא? – הביאו סלי ביכורים וחיפומים בקציעות, ונטלום על כתפיהם. וכיוון שהגיעו אצל פרוזדות, אמרו להם: להיכן אתם הולכי? ואומרו להם: לעשות שני עיגולי ובילה במכתשת שלפנינו ובועל שעל כתפינו. כיוון שעברו מזה, עיתרום בסלים והביאו לירושלים".

הלשון 'גורה מלכות', יש בה כדי להטעות, כאילו מדובר במלכות נקרים, כגון, מלכות יון ורומי בימי בית שני. אולם מעיוון תוכן המאמר מתרבר, שמדובר בימי בית ראשון, כשגיירת מלכות זו אינה אלא בגוירת מלך מלכי ישראל וככלහן.

ב. ילדים ונשים למצות הרגל בירושלים
והי מצות הדראה' במובנה הנכון, וכדברי הגמרא בחגיגה (ז, א): "כשם שהם יישרל באים להיראות לפני ד'" כך הם באים לראות הר קדשו ובית שכינותו". כך לומד הילד מקטנותו, שהיראות לפני ד' פירושו – האב עם ילדיו, ולראות את בית שכינתו – אף כאן האב עם ילדיו, כי אין המצווה שלימה, אלא אם כן מתנכדים גם את בני הבית לקיימה.

גם באשר להבאת הביכורים, כיוון שהיודור מצוה הוא להביא את פירות הביכורים כל פרי בכלו בפני עצמו, וזהו הודמנות נוספת לחנוך את הילדים לקיום המצווה, ורשאי האב לחתת לבניו את כל הביכורים כדי שיקיימו עמו את המצווה בהלכתה. יתרה מזו, במידה שיוכלו לכך, רשאים הם להיכנס יחד עם אביהם עד סמוך לפתח ההיכל, כדי שיוכלו להגישי את פירות הביכורים לכחן, בשבעה כלים כהלכה.

הנשים אמן פטודות מצות צאה' בעוריה, אך הן חייבות למצות 'שמחה', ככלומר, באכילת קרבן שלמי שמחה' בתוך חותם ירושלים המקודשת. וכדברי הרמב"ם (הלכות חגיגה א, א) "ונשים חייבות למצות זו".

אף באשר להבאת הביכורים, יש לנשים חלק בהבאתם, שכן, אלה שירשה שדה, חוכתה להביא ביכורים מן השדה שנפל לה כירושה, כדי כל אדם מישראל. עם זאת, כיוון שאין לה נחלה בארץ – כאשר ישראל שוכן בנחלתם בגורל על פי ד' –

ניכר מתוך הגיראה שהמלכות לא גורה על עבודה המקדש בכלל, אלא על הבאת הביכורים דווקא. שכן, לא מדובר כאן על מצור שהוטל על ירושלים, אלא על מהותם ביקורת, שתפקידו לודוא, שהעולים לירושלים לא יביאו עימם ביכורים. כך גם נראה מן הלשון בהמשך, שהפרוזדות שהושיבו היו "צדוך שהושיב הרבהם נבט על הדריכים שלא יעלו ישראל לרוגל". כלומר: ריבעים גור רק על העליה בשלושת הרגלים, אך משך הזמן נוכחה המלכות שישראל עושים לעצם רוגל רביעי, ועלום להביא ביכורים. לפיקד הצביעו פרוזדות, לא רק ברוגלים אלא גם בתקופת הבאת הביכורים. ואכן, רואים שהשומרים לא מנעו מאנשים 'קוצעי קציאות' מלעbor את המחסום.

ד. המלכות' שגוראה על הבאת ביכורים ועצים למקדש – מלכות ריבעים וחביריו'

כך גם נראה מן המעשה הנוסף המובא באותו מקור: "תנו רבנן: מה הוא בני סלמאו הנוטפי אמרו: פעם אחת גורה המלכות גורה על ישראל, שלא יביאו עצים לمعרכה, והושיבו פרוזדות על הדריכים, כודוך שהושיב הרבהם נבט על הדריכים, שלא יעלו ישראל לרוגל. מה עשו יראי החטא שבאותו דור? הביאו נזיריהם, ועשו סולמות, והניחו על כתפיהם ולהלכו להם. כיון שהגינו אצלם, אמרו להם: להיכן אתם הולכים? אמרו להם: להביא גוזלות משובך שלפנינו ובסולמות שעל כתפינו. כיון שעבדו מהם פירקים והבאים לירושלים. ועליהם וכיווץ בהם הוא אומר: 'איך צדיק לברכה?' (משל י, ז) ועל ריבעים וחביריו נאמר: 'ושם רשותם יركב' (שם).

אף מעשה זה נמצינו למדים כי המלכות' שמדובר בה היא מלכות ישראל, שכן ההולכים בדרך לירושלים ביקשו לקחת גוזלות מעבר למתחם, והוא השומרים יכולם למנוע בעדם מלככת, מחשש שייללו את הגוזלות להקריבם בירושלים, אולם השומרים לא מנעו בעדם, שכן, המלכות' גורה על מבאי עצים בלבד.

טיום מעשה זה אף הוא מלמה, כי מדובר במלכות ישראל בתקופה כלשהיא בימי בית ראשון, שכן, המאמר מסיים בשבח לצדיקים ונגאי לרשעים, שם 'ריבעים וחבריו! משתמעו מן העניין, שמשבחים את צדיקי ישראל ביחס לרשיין ישראל, שהם ריבעים וחבריו כלומר, מלכי ישראל שהרשיעו, בחתנכם למקושץ יותר ממנה. נראה למוסיף, כי היה טעם מיוחד להטיל את הגוזלות החזרות, שכן העובדה שיהודים מכל ארץ ישראל מעלים ביכורים לירושלים, מדגישה את האמת הפשוטה, שאין 'ישראל' ו'יהודיה', אלא כל ארץ ישראל – אחת היא, ומרכז – ירושלים.

באשר להבאת העצים, דומה שאף כאן, הייתה סיבה רבת משקל למנוע הבאת עצים למקדש. שכן, גדרשו כמוות עצים לא מעtot להקרבה על גבי המובט, ובמהלך השנים נצטמצמו מקורות הבאת העצים מאזרע ירושלים למקדש, ולכן החלו לחפש מקורות חדשים הנוטנים לשלית מלכות ישראל, והדבר לא נשא חן בעיני מלכי ישראל שבאותה תקופה. מה עוד, שלאחר שהקימו מלכי ישראל מזבח לעגל הזהב שבבית אל, היו צריכים להזין את המזבח ממוקורות העצים שבביבתו, ולפיכך היה מקום להקים 'פרוזדות' בין אל לירושלים למנוע הברחת עצים מישראל ליהודה.

ההגחה דלעיל, שמעשה הבאת הביכורים של "בני גונבי עלי", אירע בתקופת בית ראשון, מוצאת חיזוק בנוסח הדברים כפי שהוא מובא בתלמוד הירושלמי (תענית ד) שכrk נאמר שם: "מהו בני גונבי עלי"... אלא בשעה שהושיב הרבהם בן נבט פרסדות על הדריכים... כל מי שהיה כשר וירא חטא באותו דור, היה מביא את ביכוריו... ונותן את הסל על כתפיו ונוטל את העלי בידו... וכיון שהוא עובר את אותו משמר היה מעטרו ומעלון לירושלים...". גירסת הירושלמי אינה מותירה מקום לספק, שמדובר בגיראה מיוחדת בימי בית ראשון – וזאת, על ידי הרבהם עצמו, אשר אסר על עשרה השבטים להביא ביכורים לירושלים. גירסת הירושלמי מוכחת מותו 'מאמר אחרון' – הפרק החתום את 'אגילת תענית', שם נאמר: "בעשרים ושלושה בסיוון, בטלו ביכורים מלעלות לירושלים. ביום ירבעם בן נבט". ככלומר, מקור הגיראה בעניין הביכורים,ראשיתו בתפלגות עם ישראל לשתי מלכות בימי ירבעם.

ה. חמישה עשר באב נקבע כ'יום טוב' עם ביטול הפרוזדות ומתן ההיתר להביא ביכורים המדייק בלשון חז"ל במשנה בסוף מסכת תענית ובגמרא שם, יוכת, כי אכן מדובר בגיראה שנגורה בימי בית ראשון. יתרה מזו, הגمرا מצינית אף את תאריך ביטול הגיראה. כך נאמר במשנה (כו, א):

"זמנן עצי כהנים והעם... - בחמישת עשר בו (בחודש אב, זמנם של) בני גונבי עלי ובני קוצעי קציאות". המשנה שם מביאה רשות משפחות בישראל אשר זכו שיקבעו ליום תאריכים להבאת קרבן עצים לצורך הקרבת קרבנות במקדש, וזה היה יום חמם. כאמור, גם של 'בני גונבי עלי' לנבדת העצים נקבע לחמשה עשר באב. הגمرا בדף זה שם שואלת: מדוע זכו דוקא משפחות אלה להביא נבדת עצים למקדש, דבר שלא זכו לו אחרים? בהקשר לכך מביאה הגمرا נבדת עצים

המתוארות לעיל, אודות מסירות הנפש של משפחות אלה, להביא ביכורים ועצי קרben בשעת גזירה. עם זאת, אין הגמורא מפרש מדויק נקבע להם התקופת של חמשה עשר באב דוקא. את התשובה על כך הנו מקבלים בסוף הסוגיא, שם אומרת הגمراה, ש"לא היו ימיס טובים לישראל כחמשה עשר באב", ומסביר עולא בגמרה את אחת מטיבות השתמה ביום זה, וככלשונו: "יום שביטל הווען בן אלה פרוזדאות שהשיב ירבעם בן נבט על הדרכיהם שלא יעלו ישראל לרגל, ואמר: לאיזה (מקום) שירצו יעלו".

נמצא, שלא בכדי נקבע יום חמישה עשר באב כיום תג'ם של 'בני גובי עלי' ובני קוצעי קציעות', שהרי ראיות משפחות אלה, אשר התמידו בהבאת ביכורים לירושלים וכן בהבאת עצים למערכה גם בשעת גזירה, ושבוכותם בטלו הפרוזדאות, שיום ביטול הגזירה יהיה ליום חגום הקבוע. ביום זה יביאו קרבן עצים למזבח, ללא מורה ופחד מפני המלכות, אלא בני חוריין המכביאים קרבנם למקדש בהלל ושמחה ובריש גל. הוא אומר, מקורות מפורשים הם, שהгазירה תחלתה על ידי ירבעם בן נבט, וטומן הגזירה וביטולה, היה על ידי הווען בן אלה – ושניהם בתקופת בית ראשון. כן מובנת השתמה על ביטול הגזירה, שכן התקופה כמנה דורות במשך מאות שנים – ובכל מוחלך תקופה זו היו עשרה השבטים מנוטקים לחולטין, כמעט, מן המקדש.

האמור עד כה, עומדת בסתריה – לכוארה – עם האמור ב' מגילת תענית' פרק ה' (הפרק דין בתאריכי שמחה בחודש אב, וכגון ט"ז באב) שם מובא ש"בני גובי עלי" זכו להביא קרבן עצים ביום זה, בגלל שהערימו על הפרוזדאות שהקימו מלכי יון? אולם עין נכוון בדברים מוכית, כי נפלה טעות בגין שם וגירוש התלמוד הבבלי והירושלמי כפי שהובאה לעיל היא הנכונה. זה לשון ' מגילת תענית': "בחמשה עשר באב – זמן עעי כחניא (עזי כהנים)... ומה הן בני גובי עלי... פעם אחת גזרה מלכות הרשעה, שלא יעלו ביכורים לירושלים והושיבו מלכי יון פרדייסאות על הורכים... ולא היה אחד מעשרת השבטים יכול לעלות לירושלים". הדבר תמה, הרי עשרה השבטים גלו בזמן בית ראשון להר גzon והר מד, היתכן שהקימו מלכי יון בימי בית שני פרוזדאות כנגד עשרה השבטים שוכנס אבד, ולא הקימו כנגד היהודים תושבי הארץ?

אך כאמור, הביטוי 'מלך יון' הוא גירסה מוטעית המונגדת לעובדות ולמקורות בדברי חז"ל. הטעות מוסברת, שכן, ' מגילת תענית' עוסקת רווחה בתאריכים של נצחות על מלכי יון, ומובאים שם عشرות מקרים כאלה, לעומת מקרים בודדים מתקופות אחרות. לאור האמור מובן מדויק הוסיף המעטינאים למעשה שאידע בימי בית ראשון בתקופת

ירבעם, (אשר מנגע מעורת השבטים מלעלות לירושלים) את הביטוי 'מלך יון': אך כאמור, תוספות זו – טעות המעתיקים היא.

נמצא, על כל פנים, שגם בתקופה בית ראשון, עשו 'כשרים ויראי חטא' – אותן ישראלים שחיו מאות בשנים תחת שלטון מלכי ישראל – מאמץ להצטרף לאחיהם שביהודה, ולהביא ביכורים ועצים למקדש למרות גזירת המלכות.

ו. הבאת 'שתי הלחים' בשעת מלחמה ומחסור בימי בית שני

מעשה שהובא במשנה במנחות (סדר, ב) יש בו כדי להסביר את המאמצים שנעשו במקדש, לבל תבטל העבודה בתנאים הקשים ביותר, וכך מובא שם: "מעשה שבא העומר מגנות צrifין, ושתי הלחים מבקעת עין סוכר".

בגמרא שם מוסבר: "כשצרו מלכי בית שמונאי זה על זה, והיה הורקנוס מבחוץ [לירושלים] ואристובלוס מבפנים. בכל יום ויום, היו משלשים להם דינרין בкопפה ומעלין להם תלמידין. היה שם זקן אחד... אמר להם: כל זמן שעסוקין בעבודה אין נסרים בידכם. לאחר שלשלו להם דינרין בкопפה והעלו להם חיזיר [ונכבהשה ירושלים]... ועל אותה שעה שניינו: 'מעשה שבאו... שתי הלחים מבקעת עין סוכר'."

מוסיפה והגמרא שם, שיצאו והכריזו, שככל הידוע על מקום קיימות שלוש סאים חטים להקרבת שתי הלחים יודיע לממוןיהם במקדש. שכן, עקב מלחת האחים לא הספיקו לוروع, ומה שנורע דוחרם או הושחת על ידי הגיסות. לבסוף, בא תרש אחד למקדש, והצביע על עינו בידו האחת, וביד השניה הראה להם סכר נהר, והוא במקדש ממנה מטעם הסנהדרין שחקר אותו, ושאל את חבריו אם יש בארץ מקום בשם 'עין סוכר', ומיהרו לשЛОות לשם אדם שהביא את החיטים, והביאוום בזמן לקרבן בתג השבעות.

לומדנו, כי גם בעת מלחמה הרם, ורעב, עשו כל שביסותיהם לקיים את הקרבן התמידים, ולהזכיר את קרבן שתי הלחים כהכלתו ובמועדו.

ז. סדרי העליה לרגל, מראות נושא הביבורים בדרכים, והתקבצות ההמוניים לירושלים

על סדרי העליה לירושלים בעת הבאת הביבורים ואוירת העליה לרגל, הנו לומדים מותך מסכת ביכורים. עם זאת, פרטם שונים המשלימים את תמונה העליה לרגל הנו מוצאים בכמה מקומות בתלמוד ובמדרש. כן ניתן ללקט פרטם אחדים בכתביו יוסף בן מתתיהו אודות העליה לרגל בתג השבעות.

העליה לרגל המיצוה וקיומה בזמן בית ראשון ושני

כך, בכל דרך ושביל מדרכי הארץ, מן הערים ומן הכפרים, הלכו עולי הרגל והתלקטו לקבוצות גדולות וחולכות, והגיעו לרבעות רבות.

יוסף בן מתתיהו בספרו 'מלחמות היהודים' (ספר א, יג, ג) כותב בענין זה: "זביהגי ה חג, הנקרא בשט 'יום החמישים', מללאו סביבות הר הבית, וכן העיר כולה עולי רגליים".

עוד כתב יוסף בן מתתיהו, בעקבות אחת התתנגשויות בין השלטון הרומי לבין ציבור תושבי הארץ היהודים, וזו לשונו: "זבבו חג 'יום החמישים' - כי כן יקראו היהודים לאחד ממועדיו השנה, אשר חל להם, מקץ שבעה שבועות ל'חג המצות...' לא עליה ההמון אל ירושלים רק [כדי] לעובוד את אלוהיו בחוק, אלא אף לתבוע זעמו על המעשים הרעים [של הרומים]. ההמון לאין מספר נאסף מארץ הגליל, ומאדום, ומיריחו, וגם מעבר הירדן. ועלי הרגל הקרובים מארץ יהודה, עוד עצמו במספרם ובעווז רוחם מהם" (שם, ספר ב, ג, א).

ט. העיר ירושלים – כאסניא להמוני עולי הרגל – כיצד?

שאלת שיש לחת עליה את הדעת היא, כיצד הסתדר ההמון הגדל בירושלים, שכיר חומה הייתה צפופה למדי בבתיה ובסיטאותיה, היכן חנה כל ההמון הגדל הזה? מה עוד, שהרי, כדי לאכול את קרבנות 'שלמי השמה' שהביאה כל משפטה, יש לאוכלם בתוך חומתה המקודשת של ירושלים, ואם כן, כיצד נכנס כל ההמון הזה לירושלים?

כן יש לזכור, שחלק מצוות העליה לרגל היא הלינה, וחובת האדם ללון בירושלים, ואני רשייתי לחזור מידיית לבתו (ראה חגיגה יז א). מה עוד, שמצוות חג הסוכות רבותה הן, והן חייבו נוכחות בחג בירושלים, כגון, מצוות נתילת לולב בתаг והשמחה במקדש שבעת ימים, וכן מצוות ערבה, והקרבת קרבנות החג לכל יחיד: 'דאייה', 'חגיגה' ו'שמה' – כל אלה מחייבים לינה/בירושלים. (כן ראה 'המוספות' חגיגה יז, ב, שהביאו את דברי התוספთא, שם נאמר, שציבור עולי הרגלים יצא מירושלים בתום העליה לרגל בסוכות, רק ביום השלישי ועשרים לתשרא). מAMILIA, יש לשאול; משך תקופה ארוכה זו היכן לנו כולם? אמנם אמרו חז"ל 'באבות' (פרק ח): "לא אמר אדם מעולם: צר לי המקום שאליין בירושלים", עם זאת, יש להסביר את הדברים, כיצד התרחשו בדרך הטבע.

בעיה נוספת שיש לחת עליה את הדעת היא, האם היו גם מקומות לתנה מסוורים ליהודים ולמשפחות, שכן, בין הבאים היו אנשים בגיל מבוגר, נשים וילדים, ואין

הרבי ישראלי אריאל

שלא כמו בתקופת חג הפסח, שהעליה לרגל מתקיימת בשלחי הтурף, ואoir איבבי מולה את הוולדים בדרכיהם לירושלים, לעומתה הילכה בדרכיהם בתקופת הקיץ והחום, חיבת הכנסות מיוחדות לקרה היציאה לדרך. יש להוסיף שחלק מעולי הרגל נשאו עמו בנוסף לצידם ולבמות שהביאו להרבה, גם מפרי אדרתם, כביכורים למקדש, והוא צריכים לשמר אותם בטלולו' הדורך, כדי להביאם שלמים ונאים למקדש.

כך הנו מוצאים במדרש איכה, בדברי חכמי המדרש המעלים זכרונות מתקופת הבית, וזה לשון המדרש: "כי עברו בסך... עד בית אליהם" (תhalim מב, ה): "לשעבר [בזמן בית שני] הייתה עולה לירושלים בסך [בשירה] ודרכים מותקנים לפניו" (איכה רבba א).

בן מוסיף הדבר ש: "לשעבר הייתה עולה, ואילנות מסככים על ראשו", בכך גילתה בעל המדרש, שزادנו לטעת עצים, שדרות, או אף חורשות בצדיה הדורך, כדי להקל על עולי הרגל ולאפשר להם לנוח בצל העצים.

ת. הייתה עולה לירושלים וסל' ביכורים על ראשי

תיאור אחד בדברי חז"ל, הנוגע במיוחד לחג השבעות, זה הי' המורה: "אמורה כניסה ישראל לפני הקב"ה: לשעבר הייתה עולה [לירושלים] וסל' ביכורים על ראשי" (איכה רבba א). הנו למדים מכאן, שנשיאות הביכורים לא הייתה קללה כלל וכלל. שכן לעולות בהרים ולזרות בגיאיות עם פירות הביכורים ולהבאים שלמים לירושלים, הייתה זו ממשימה לא קללה. ארונות הפירות על גבי בהמה, תגרום להם לחץ וטלולים שעשויים למעוך אותן. השיטה הטובה ביותר לנשיאת הפירות היא, כשהם בסל על ראשו של האדם והתנוודות קלות וכמעט בלתי מורגשות, וכך מגיעים הפירות בשלמותם, עם זאת בהילכה כזו, יש הרבה מוגבלות: ההליכה איטית, יש להחליף את נושא הסל לעיתים קרובות, וכן יש לעזoor כדי לפשח ולהנוט מדי פעם.

עם זאת, הליכתו של אדם כסל הפירות לדאשו, והוא הולך תמיר וזוקוף, פושע במתינות ובצדדים מודדים, כשהוא שם לב לכל תנועה לבב ינוע הסל, ולבל פלו הפירות – יש בהילכה זו יופי והדר.

-domah, שכirk התכוון רבא בדורותו על אופי ההליכה והצעידה של ישראל לירושלים. אלו דבריו: "דרש רבא: מהו שנאמר: 'מה יפו עמוק בנעלים בת נדיב?' (שיר השירים ז, ב) – כמה נאות רגליים של ישראל בשעה שעולים לרجل!" (חגיגה ג, א).

הכל יכולם להתגורר ברחובות העיר. במידה שבו אפשרויות לננה, האם היו במידה כן עומדים לפניינו קושי נוספים, אם אכן היו מקומות להשכלה, בודאי האמידו מחייהם וניתנו לכל המרבה מהירות, נמצאו שהיו עשירים ו'מיוחסים' שגרו ב בתים, וכונגדם אנשים חסרי כל שלנו ברחובות?

הנושא בכללתו טעון הרחבה, אך להארתו יש לעיר כמה העורות: האחת: תקנת חז"ל האומرت: "אין משכירין בתים בירושלים לפיק שאינה שלהן. רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: אף לא מיטות" (יомא יב, א). מצד אחד, תקנה זו מחייבת את השאלה, שכן, אם אין משכירין בתים בירושלים, היכן באמת יגורו כל הנזקים לכך?

מайдין גיסא, יש בתקנה זו חכמה רבה ופתרון לבעה. שכן, בכך נפתרת הבעיה של 'מיוחסים' ו'מקופחים': משעה שאין אפשרות להשכיר בתים בירושלים, יכול גם האיש הפשט' למצוין פינה לעצמו ולמשחטו, אם בבית מכיר או ידיד, או אף לנסתות לבקש אפשרות להכנסת אורחים חינמים. הכנסת אורחים היא אחת מממידות החסד של העם היהודי, בני אברוזם יצחק ויعقوב, אשר הם שלימדו את מידת החסד הוועולם. בעת התכנסותם כל ישראל לרجل וריבוי האהבה והאהדות בין כולם, פעללה מידת החסד זהה בכך כפולה.

. בעל האכסניה ואורחו – שנייהם 'אורחים' בירושלים

יתירה מזו, חז"ל, נתנו לאנשי ירושלים את הרגשה הנכונה שעלייהם להרגישם: ירושלים "אינה שלהם". לא לכטף ולמסחר בהם יושבים בתוכה, אלא כשלוחי כלל ישראל, שכן "ירושלים לא נתחלקה לשבעתיים" (שם), ואין בה אדם שיכל להרגיש בה כ'בעל הבית'. קיומה של התקנה זו, פתח את הלבבות ועמעם את הבתים. שכן בთקרב דרגל ידע כל אדם בירושלים לצמצם את עצמו בדירתו, ולפנות מקום לאחוי הבאים מבחווץ, ולתת לאורחים לחש ולחרגיש ימים אחדים מקודשתה של ירושלים, דבר שבני ירושלים זוכים לו כל השנה כולל.

עם זאת, לא קיפחו חז"ל את בעלי האכסניה, ותיקנו, שהאורח משאיר ב'בית מלנו' כדי יין ושםן שהתרוקנו בתה, וכן את עורות הבתים שנאכלו בתה כ'שלמי שמה' (שם). בכך יצא הכל נשכרים: בעל הבית קיבל 'שכרי' על מצוות הכנסת אורחים שעשה, וגם האורה הרגישה, שאנו מגצל את טוב לנו של המארת, ויש לנו דרך להביע את תודהו ולהשיב לו כגמולו.

הערה שנייה: יוסף בן מתתיהו כותב בין דבריו כפי שהובאו לעיל, ש"בבואה יוס החכמים, מלאו סביבות הר הבית וכן העיר כולה עולי רגלים". מדבריו למדנו, שהздание הৎכן במסקנות חניה, בשדות ובשתחים פנוים, סכיב הר הבית וירושלים, אם בסוכות, או אהלים, ואף תחת כיפת השמיים, שכן, הרגלים מתקיים בתקופה שהגים נדר. חג השבעות, על כל פנים, הוא חג קייזי לכל דבר, והלינה בחוץ אף מוסיפה לאוירת השמחה.

עם זאת, לצורך אכילת 'שלמי שמה' וכן לאכילת 'מעשר שני', נכנסו המשפחות פנימה לתוך חומת ירושלים, ואכלו בצדות באחד הבתים כמתואר לעיל, זאת תוך שיתוף משפטת המארחים בסעודה, או בהשארכם למשפחה קנקנים ועורות בתום הסעודה. כן קיימת אפשרות לאכול את הקרben ברחובות שונות בעיר, ואף על גנות הבתים.

הערה שלישית: נראה, לדבר פשוט, שחובת הלינה' בירושלים (ראה להלן, פרק ג, פיסקה יא), לא הייתה דוקא בתחום העיר ובתוך חומת ירושלים, שכן, עיקרת לזראות שהאדם שוהה בירושלים מושם מורא מקדש וכבוד השכינה, ואין האדם מנדך לפנות לעסקי – כמשמעות הפסוק: "ופנית בבוקר ותלכת לאלהין" (דברים טז, ז). לפיכך נראה, שאם לא מזיא האדם מקום לינה בתוך העיר, שרשאי לזמן מנוח לחומה, וכפי שעשו רבים מעולי הרجل – כמוות לעיל, ובלבך שלא פנה לבתו ולעירו, או ירחיק לישוב כל שהוא בשכונת השווא של ירושלים. ראה רמב"ם ביכוריים (ג, יד) שכך נראה מדבריו.

הנושא בכללתו טעון הרחבה, אך דומה, כי לאור האמור, מאמרם של חכמיינו זיל: "לא אמרו אדרים, צר לי המקום שאלינו בירושלים", מקבל הארחה ומשמעות אף בדרך הטבע.